

TELEGRAFULU ROMANU

Telegrafulu ese de două ori pe săptămână: Duminică și Joi. — Prenumeratiunea se face în Săbiu la expeditorul foiei, pe afară la c. r. poste cu bani găta prin scrisori francate, adresate către expeditor. Prețulu prenumeratiunei pentru Săbiu este pe anu 7 fl. v. a. iar pe o jumătate de anu 3 fl. 50. Pen-

Nr. 56.

ANULU XXII.

Săbiu în 1830 Iuliu 1874.

(tru celelalte părți ale Transilvaniei și pentru provinciile din Monarchia pe unu anu 8 fl. iera pe o jumătate de anu 4 fl. v. a. Pentru princip, și țieri străine pe anu 12 1/2 anu 6 fl. Inscrutele se plătesc pentru întâia ora cu 7 cr. sirulu, pentru a două ora cu 5 1/2 cr. și pentru a treia repetire cu 3 1/2 cr. v. a.

Sa alegem presedinte și Comitetu Asociațiunei!

Anulu trecut espirase trieniulu după alegerea presidulu și comitetulu Asociațiunei, dară din caus'a colerei adunarea generale a Asociațiunei nu se țienă în anul 1873 de locu și comitetulu celu vechiu, întregu, a purtat mai departe agendele cu bugetulu anulului precedent (1872). A remasu asiă dară, că alegerea carea nu s'a făcută în anul trecut să se facă în anul acest'a.

Intrebarea cea dintâiu ce are să se-o pună fie-care român interesat în adevărul de literatură și cultură poporulu român și în negresțu: cine să fie presedinte?

Asociațiunea noastră dela înființarea ei încôce numera trei-spre-diece ani și nu mai lipsesce multă și implinesce și pe celu alu patru-spre-diecelea. În cei șesce ani dintâiu a fostu cu deosebire condusă a pune bazele materiale fără de carea nu pôte există o asociațiune și rezultatele în relațiune cu tempulu au fostu cele mai satisfactorie. Dela înființarea Asociațiunei până în diu'a de astadi s'au datu ajuturie junilor la studiu în diverse ramuri de știință, s'au ajutat în tempulu din urma și meseriasi multi, chiar și de acei'a, cari facu onore străinilor și nu voru să scie de români, fără cându să sa capete bani. Cu unu cultură s'a făcutu ce-va pe câmpulu culturii; a remasu înse neglesa partea literaturii române, căci afara de cuventările presidiale și unele tratate ce se afla tiparite în protocoalele adunărilor generale, în c-i șesce ani din urma nu pre aflăm sporu corespondentioru unei asociațiuni literare; mai departe, căci fără de a face vre-o imputare cur-va, constatăm faptul, ca foia Asociațiunei nu si-a găsit până acum nici tonulu barem în care trebuie să scrie; mai multu, de cându s'a înființat nu si-a statoritu nici o ortografia celu putienă a sea propria.

Caus'a se vede a fi s'au în lips'a puterilor, cari să concurgă cu luminele lor literare la foia Asociațiunei s'au al'a — —. Destulu ca aci se vede unu golu carele pôte încă nu suntem în stare a-lu îndeplini și care modalitatea de până acum ne arata numai mai îndepărtat distanță de țiență noastră literară până la ajungerea ei, asiă după cum este fipsată în s c o p u l u Asociațiunei.

Cercantănițele acesteia lângă care se mai adauge și pornirea cea nouă a tempulu spre industria, că spre celu mai însemnatu ramu de viață, ne îndreptătescu, a ne întrebă de asta data mai serioșu că în anul 1867: cine are să fie presedinte?

Să nu ne știmu de gresielele noastre comise în publicu, deca cum-va le-amu comis odată, ci fără de cea mai mică patimă să cautăm a le vindecă țerasi și deca se cere în publicu. Cesta din urma să o facem, și pentru că să ne putem lumina cu totii și să găsim la întrebarea pusa unu răspunsu, prin care să fim îndreptătiți a speră vindecare de defecte ce le descoperim în viața Asociațiunei, și să croim unu viitoriu nou Asociațiunei și prin ea poporulu român, asiă încâtu Asociațiunea să dea ea mai multu poporulu decăt primesc de la densulu.

O gresielă capitale s'a făcutu cu postulu de presedinte, ca s'a luat în tempulu mai nou dreptu de unu oficiu onorariu, în acelu întielesu, că cu densulu să se decoreze o persoană, că să aiba cu unu titlu mai multu și presidulu celu adevăratu să-lu pörte altulu.

Nu suntemu nici decum de parere, că să nu ne onorăm barbatii nostri; nu suntemu înse nici de parerea aceea, ca onorarea barbatilor, să se pună mai pre susu de interesele legate de unu scopu cum este alu Asociațiunei. Tote trebuie să-si aiba locul stămpetulu seu.

Nouă, căroru ni stau atâtea lucruri înainte, ne trebuie în fruntea Asociațiunei puteri vii, cari să intre în acțiuni cu energi'a lor propria individuale, dară nu sfinti pe pareri, căroru numai să ne închinăm la dile mari.

Mai este o alta gresială, ca pasiunea de partide, fie acele politice, fie confesiunale, fie personale, se vâra a une-orea până în afaceri, cari n'au nici cu politică, nici cu confesiunea, nici cu persoanele de a face.

Nu reimprespătam nimic'a memoriei în privința acest'a, ci tragemu velu peste tote în speranță, ca astadi ne vomu află cu totii din tote părțile pe stadiulu de a nu amestecă nici unu felu de pasiune în alegerea ce se va face.

Pre lângă delaturarea acestor gresiale mai adaugem și considerarea serioșă și sincera a scopulu Asociațiunei noastre în ramulu literaturii și alu culturii poporulu român, lesne vomu veni la rezoluțiunea întrebării puse, la însușirile pretinse dela noul presedinte și totu asiă de lesne putem veni la o persoană carea să intrinșcă celu putienă în orice mare mesura recerintiele necesare.

Ceea ce dicem despre presedinte dicem și despre celalaltu personalu alu comitetulu, firesce mutatis mutandis.

Voim noi dară, că Asociațiunea să prospereze, să ne străduim a studiu mai de aproape scopulu ei și a lucră conformu acestuia la ori-ce ocaziune, înse cu atât'a mai vertosu la ocaziunea alegerii acelei reprezentanție, în carea să se oglindizeze vointia și dorintiele națiunii pe câmpulu literariu și culturalu.

Spre efectuarea acestei alegeri în întielesulu celu adevăratu alu scopulu trebuie să trecem prin o censure mai serioșă și mai critica pe barbatii nostri. Să cautăm după midilócele ce ne stau la dispozițiune, să le măsurăm cu cumpene nepartinitórie și științ'a și vointia cea bună și în fine și faptele care le-au servit pre câmpurile în cari au să lucre conformu scopulu Asociațiunei. Totu spre acelu sfersitu să cautăm pe barbatii inițiativei sanetóse la fapte realizabile, de lipsa și de folosu practiculu, nu înse la întemeiaturi de institutiuni imaginare, cari, deca sunt bune în felulu lor, nu s'ntu nici realizabile nici de lipsa întieștoriu în tempulu presentu.

Censur'a acest'a înse nu este de unu momentu s'au de două, ci de o cugetare serioșă celu putienă de vre-o câte-va dile.

Armat cu pregătiri bine rumegate se recere să pasim la ori și ce întreprindere, căci numai astfelu vomu avé totu deun'a oficiu compuse din personalu corespondentioru (precum au și fostu unele oficiu în comitetu dela începutu). Pregătiri bine nu ne vomu intalni în nici o adunare cu propuneri, cari cându sunt a se pune în lucrare nu li găsesc unu capetu de unde să le poti prinde.

Quidquid agis prudenter agas . . .

Rescriptulu regescu s'a expeditu la Carlovit. Majoritatea congresulu (după împartășirile ce le făcu organulu naționalilor „Zastava”) se dice ca va depune mandatele la casu, cându

Majestatea Sa n'a întaritu pe Stoicoviciu, dară cu tote aceste declarațiuni aflăm din o telegramă, că membrii congresulu au decisu să-si țienă mandatele și astadi este ședința pentru alegere.

Conferința internațională, conchiamată la inițiativă Rusiei, s'a întrunitu la Bruselă și a țienutu în acea di prim'a ședință. După ce Belgia a refuzat de a primi presedinția ce i s'a oferit, s'a alesu de presedinte plenipotențiatulu Rusiei, I o m i n i și de secretariu, șeful de cabinetu alu ministerulu de esterne, B r o c h g r a v e. Conferința va fi secretă. Ședința a două este pusă pe diu'a de adi. Se dice, ca din partea Rusiei se va face propunerea, să se deo reprezentantilor plenipotențiatilor de către cabinetele singurite în protocoalele titulu de „delegati”, pôte de a țiené computu de scrupulii Angliei și ai Franciei, și pentru a remarcă prin acest'a mai bine caracterulu congresulu, că ancheta.

Adunarea națională din Franci'a a respinsu propunerea lui Cas. P e r i e r, pentru proclamarea definitivă a republicei și organizarea ei cu presidulu lui M a c M a h o n. Asemenea s'a respinsu propunerea lui W a l l o n de o se organiză septenatulu și propunerea lui M o l l e s v i l l e de a se disolvă adunarea.

Adunarea națională după statorirea bugetulu se va prorogă până în Ianuarie. deci nu pôte să fie vorbă de estiu și de organizare și constituire. Într'acestu intervalu agitaciunile partidelor voru dură cu totu veementia lor. Republicanii se voru nisul a introduce în provisoriu institutiuni republicane, legitimistii voru perseveră în credința în regele lor viitoriu și bonapartiștii voru furi într'ascunsu planuri pentru restaurarea imperiulu sub Nap-leonu IV. Unu deduc dela împregiurările actuali ale Franciei o lovitură de statu ce s'aru pregăti într'ascunsu și se temu de o dictatura militară din partea lui Mac-Mahon. Se vede ca Franci'a se afla într'unu cercu vertosu, din care cu greu va esi. O formă de statu definitivă nu e dară de așteptat curendu și Franci'a va remané încatotu în provisoriu nesiguru de acum.

Diet'a Ungariei.

B u d a p e s t ' a 13 Iuliu n. 1874. (Cas'a reprezentantilor) s'a deschis la 10 ore.

Presedintele P e r c z e l anuncie, ca deputatulu nou alesu Lud. Szabó si-a prezentatu credentialele, mai departe anuncie ca alegerile suplétorie pentru comisiunea verificatórie s'au făcutu de já din partea secțiunilor: III, VIII și IX.

Ministrulu de comerț G. B a r t a l răspunde la interpelatiunea deputatulu Paczoly în caus'a sistării vamei pentru importulu de grâne, ca de ore-ce dispozițiunile administrative, statorite prin conțelegerea reciproca a ambelor guvernuri nu numai s'au aprobatu din partea dietei, ci s'au radicat și la putere de lege, în care se esprime chiaru, ca suspendarea vamei de importu înceta cu finea lui Septembrie a. c., — nu afla de lipsa a dá deslusire mai chiara la acea interpelatiune.

Fația de daunele parțiale posibile, pre cari le-a relevat interpelantele, ministrulu țiene de prisos a remarcă folósele precumpanitórie ce le-a datu această dispozițiune în tempulu din urma; trebuie să observe înse, ca prospectele de recolta au loat numai în septamanile din

urma o fația favoritória, prin urmare necesitatea de a mai prolongi această dispozițiune provisorie a cadutu. Necesitatea acest'a, după parerea ministrulu, a fostu decisivă atātu pentru guvernulu care a inițiatu această dispozițiune provisorie, câtu și pentru legislativă care o a aprobatu.

Deci nu este tempulu de a mai supune oportunitatea vamei pentru importu la o nouă dezbateră din causă, ca întrebarea despre innoirea s'au renunțarea alianței vamale, ce ne stă înainte, ne va dá ocaziune de a dilucidă această parte remarcabilă a politicei noastre vamale în conformitate cu tote interesele noastre naționalu-economice, și de a statoru rezoluțiuni definitive.

Purcediendu din această parere ministrulu asecura pe domnulu interpelante, ca după trecerea terminulu statorit în lege vamă de importu pentru grâne și fructe pastatoșe va deveni iera validă.

Deputatulu I. P a c z o l a y se declară nemulțumit cu răspunsulu ministrulu, pentru că importulu de cereale străine, fără vamă, va pagubi în cele trei luni dintâiu după secere pe producătorii indigeni, ceea ce va avea și asupra venitelor statulu o influență dăunătoare, de aceea oratorulu aru fi dorit, că sistarea vamei de importu să urmeze cu finea lui Octombrie a. tr. de ore-ce înainte de acelu tempu nu eră de lipsă. (Aplausu în stângă). Oratorulu este convinsu, că ministrulu austriacu care sistă vamă așteptându aprobarea decursivă a legislativii o va putea reintroduce; de aceea se recomandă la încheierea de contracte cu vecinulu o precauțiune.

Cas'a refuză cu 91 contra 90 voturi, de a luă la cunoștință răspunsulu ministrulu. Acest'a a fostu o calamitate formală de-si nu periculoasă pentru guvernulu, dară s'a reparat încâtu-va prin aceea, ca majoritatea — unu numeru dintre deakisti absentu intrară într'aceea în Casa — decise, ca deocamdata nu voiesc să decida asupra întrebării, ca cându să se pună unu terminu pentru a discuta asupra răspunsulu datu de ministru.

Acum eră să urmedie dezbateră generală asupra convenției încheiate cu Romani'a în caus'a drumurilor ferate; dară se nascu o discuțiune mai lungă, ca să fie o dezbateră generală deosebită mai întâiu asupra convenției, apoi asupra liniei Temisior'a-Orșiova care sta în streana legatură cu jonțiunile române s'au deca nu, să fie numai unu a dezbateră generală asupra ambelor proiecte? În urma a rezultatulu, ca să fie unu a dezbateră generală separată pentru fie-care proiectu, înse oratorilor să li fie permis, a vorbi din capulu loculu asupra ambelor proiecte.

În dezbateră generală care urmă numai decăt, că primulu oratoru, luă cuventulu referințele comisiunii centrale P o l y a. Densulu espune în detaliu misiunea culturală, ce are să urmedie Ungari'a în orientu și câtu de mare lipsă are Transilvani'a de unu spriginu energeticu mai alesu în respectulu medilócelor de comunicațiune și de alte esigentiile ale vieții moderne. În urma accentuării urgente de a dá linieloru noastre de feru prin jonțiunea loră cu liniile comunicațiunii universale calea cea adevărată și rentabilitatea dorită.

După referințele Polyas pasiesc ministrulu de comunicațiune Z i c h y la medilocu pentru a aperi proiectele. Si densulu relevă momentul culturalu alu afacerii din estiu. Ambele țieri, Ungari'a și Romani'a, au recunoscut de multu necesitatea de a restabili o lega-

lora directă de drumuri ferate între ambele teritorii și de la 1868 s'au făcut negocierile în această privință. Când Românii la anul 1873 a reînnoit firul negocierilor de atunci, guvernul s'a grabit a intra în discuții, și din aceste rezultă convenția de față. Junctionea de la Temisiu s'a ales din cauza pentru ca se poate clădi mai ușor. Junctionea la Ojtuza costă 10, cea de la pasul Buzzeului 9 milioane, pe când junctionea pe la Temisiu cere spese numai de 4½ milioane. Trecându la linia Temisior-Orsiov oratorului concede, ca o linie Arad-Orsiov e mai scurta, totuși ea se poate clădi numai pe spesele statului sau cu garanția de interese sumptuoase, pe când linia Temisior-Orsiov nu impune statului nici o sarcină. Fața de petițiunea cunoscută a capitalei marturisează ministrului, ca plânsurile cuprinse în această petițiune sunt îndreptate în mare parte; guvernul și legislativul și voru să silință de a face totu ce li va fi cu putință pentru a aplană lucrul. Cu deosebire se exprimă ministrul precis, ca se va îngriji, că să se clădească localități de depozite la tota întinderea, și amintesc, ca drumul austriac de stat investit 8 milioane fl. pentru localități de depozite. Oratorul atingându și întrebarea tarifei dovedesc, ca Budapesta are în respectul tarifulor o sârte mai favorabilă decât alte emporii de comerț, și ca și tarifele diferențiale nu involvă o deosebire atât de însemnată, după cum se presupune. Așa face d. e. diferența la cereale, cându aceste se voru dregea de la Temisior directu la Hamburg, fața de transportul de la Temisior până la Budapesta și de aci până la Hamburg — preste totu numai 4¾ cruceri, — relativu la Segedin 2, Debrecin 3 și Bazias 6 cruceri. În fine dechiara Zichy, ca depozitele de marfuri sunt cele mai probate medii de a concentra comerțul în capitală. De altminte oratorul acceptă bucurosu proiectul de rezoluțiune subternut de comisiunea centrală, care îndrumă cu precizie pre guvern, de a face cele necesare în treburile depozitelor și tarifulor.

Dupa ministrul de comunicațiune venit Helfy la rându și provocă prin atacurile sale contra politicii ce s'a urmatu la drumurile ferate o replica aspră din partea fostului ministru de comunicațiune Lud. Tiszay, care se simți vătămă prin aluziunile lui Helfy. Cu această ocaziune se încercă L. Tiszay a da unu felu de program ministerialu relativu la clădirile liniilor transilvane, care fu înse primitu cu o tăcere semnificativă din partea camerei.

Acum se radica Col. Tiszay și dice, ca densului i-a placut tare ceea ce a spus Polya despre misiunea culturală a Ungariei în orientu, dar oratorul crede, ca din premisele lui Polya poate să urmeze respingerea proiectelor, căci aceste proiecte numai închid Ungariei calea spre orientu. La espunerile ministrului de comunicațiune relative la linia Arad-Orsiov răspunde oratorul: „Acestă linie ce e dreptu cere mai mari spese decât Temisior-Orsiov, dar totuși ori câtu de ușor vomu capeta această linie din urma, totuși noi vomu solvi pentru ea unu pretiu togmă înspăimantatoriu, deca se va da concesionu la linia de stat austriacă și nu ne vomu îngriji de o politică de tarifă care să corespundă intereselor țării, pentru ca această este identicu cu predarea întregu comerțului universalu de transitu alu Ungariei la o societate străină ce nu respectă interesele Ungariei. Tiszay a este seriosu îngrijat, ca puterile cu bani cari stau la spatele drumului de stat și au Ungaria în bușonariile lor, voru afla la timpul seu medii de a face iluzoria clădirea junctionei pe la Temisiu. Cu unu eveniment: O lege atât de paralizantă de puterea țării că legea ce se va crea prin proiectu n'a mai cunoscutu Ungaria până acum. Oratorul respinge cu rezoluțiune proiectele subternute.

Oratiunea fu primită din partea opo-

sitiunii cu aplauze vii, contra căroră dreptă nu s'a revoltatu.

Preste totu partid'ă deakista se lasa în genere cu o disgostare în discușiune și de aceea nu este destul de atenta nici la oratoriile din sinul seu. Așa nu s'a ascultat cu destul interesu cuventarea lui Maday.

În urma mai vorbesc L. Papp și Em. Vargits.

Budapesta 14 Iuliu 1874. (Cas'ă reprezentantilor) În ședința de astăzi se întrepuseră mai mulți dintre deputatii din secuime contra'ă junctionei la Temisiu. Secuții voiescu să aiba junctionea pe la pasul Ojtuza, care aru duce linia preste teritoriul lor. Pentru această linie pledă primul oratoru Dr. Csesh într-o declamațiune de cinci patrarie de ora. Deși cită mai multe pasaje din cuventările de mai înainte ale lui Ghyczy și deși oratiunea sea la unele locuri deveni amara și veementă, totuși nu făcu nici o impresiune; pe cându cuventă densulu abia au fostu în sala la vr'ă 40 deputati.

Ascultatori numerosi avu Tavasz, care se dechiară ca acceptă proiectul de lege din chestiune, dar se luptă pentru interesele capitalei, alu cărei comerț este comerțul țării. Între altele dechiară oratorulu, ca oratoriile cari afirma, ca unu emporiu comercialu nu se poate decretă, au totu dreptulu, dar cu toate aceste nu se poate negă, ca unu emporiu comercialu se poate și ruina prin o politică rea de tarifă. O ilaritate provocă finea cuventărei lui Tavasz, în care oratorulu apelă la bunul Dumnezeu și la o recolta binecuvântată, care să scape țiera de toate lipsele. Dupa Tavasz pledă Ioh. Horvath că secuții totu pentru linia de la Ojtuza.

Dupa acești oratori se scolară ministrul de finanțe Ghyczy și sal'ă deșertată se impleiera de deputati. Oratorulu nu-si începe cuventarea cu fața senină și se putea observă această descordare în totu decursulu cuventărei sale. La începutu întorcându-se către oratoriile ce pledă pentru linia de la Ojtuza arată, ca din cuventările lor se vede tare prevalența intereselor locali. Trecându la proiecte observa oratorulu fața de cei ce susținera, ca guvernulu procede în chestiunea junctionilor române rapede, ca de la anul 1868 au îndrumat ambele case ale dietei prin o rezoluțiune pre guvern, de a esoperă pe lângă alte multe linii și linia Temisior-Orsiov și junctionea Brasiova-Galati. În anul 1872 s'au făcutu o învoia cu linia Tisei și cu linia austriacă de stat pentru clădirea liniei Temisior-Orsiov, dar proiectulu respectiv nu s'a luat la dezbateră din partea camerei. Totu în acelu timp s'a încheiatu cu guvernulu Romaniei o convențiune și s'a statoritu intrinca de o cam-data junctionea pe la Orsiov și la Vulcanu. Junctionea pe la Temisiu s'a statoritu pentru patru ani mai târziu și după aceea s'a făcutu amintire de celelalte linii. Relativu la linia ce duce preste Temisiu guvernulu Ungariei a primitu asupra-si deobligamentulu de a provede și pre teritoriulu român clădirea până la Ploiesci seu Buzzeu pe lângă garanția intereselor. Cu toate aceste camerele Romaniei respinseră convențiunea presupunendu este tendință laterali. La sfârșitul anului 1873 Românii reînnoit firul negocierilor și guvernulu Ungariei, pentru a scapă drumulu ostic și țiera care trebuie să facă ceva pentru drumulu ostic — acestu calcău achileicu alu finanțelor noastre — de perplexitate, guvernulu, dice oratorulu, trebuie să-si aduca aminte de rezoluțiunea parlamentului adusa înainte cu 6 ani și să nu lase că Ungaria să fie o pedecă între media-nopte și media-di, între resaritul și apusul Europei.

La imputarea ce se făcu guvernului ca aru cedă unei presiuni ce provine de la consortiulu împrumutului, răspunde oratorulu: „Să admitemu ca această este adeverat, totuși presiunea relevată vine de a se consideră numai în linia a două, întrebarea principală rămâne totu-de-un'ă aceea: Este junctionea însăși bună și dreptă? De este junctionea bună, pre-

siunea nu împărta nimicu. Oratorulu e de parere, ca ambele junctioni sunt bune fiindu ca formăia parti din o linie a lumii și voru medii o legatură comercială favorabilă între media-di și media-nopte, între apus și resaritu. Linia Orsiov va deschide chiaru și pentru grânele Ungariei unu drumu de esportu către mare preste Roman'ă.

Dupa aceste dechiara ministrulu de finanțe provocându-se la preistoria convențiunii mai sus atinse, ca societatea drumurilor de feră austriacă n'a exerciatu nici o presiune asupra rezoluțiilor guvernului, și indignă, ca tratatul de față la tota întinderea e mai favorabil decât celu încheiat în anul 1872, în care s'a asigurat pre sēm'ă drumului de stat și linia Kinda-Panciov. Unii au vedutu unu momentu de presiune și în împregiurarea, ca operațiunea de împrumut s'a amanat până la toamnă. S'a făcutu amintire, ca de prezentu este o prisosință de bani în piațele de bani europene. Prisosința de bani este înse unu isvoru de creditu numai pentru cei ce se bucură de unu creditu bunu. Celoru cu creditu derapenatucinu le folosesc prisosința de bani. Ce privește în specie pre Ungaria, ea poate să reflecte numai la piața din Londonu. Acolo amu contrasă înse de doi ani încăce de la trei împrumuturi: împrumutul de 30, 54, și de 76 milioane și cum putem noi să pasim cu pretenșiuni de împrumuturi înainte de a da garanții despre soliditatea noastră. Mai întâiu trebuie să aretăm Europei voința serioasă, ca vomu să ne regulăm bugetulu, atunci ni se voru da usor împrumuturi ușoare.

Trecându la tarifele diferențiale oratorulu se indignă, de sunt cerealele Romaniei așa de ușoare, câtu să alunge cerealele Ungariei de pre piațele nordice seu apusene chiaru și la casulu cându i se voru da favoruri pentru liniile până la Budapesta. Calitatea celor din urma sterge diferența ce aru potă sa rezultă de la dividere la pretiu. Mai departe trebuie să considerăm, ca interesulu drumului de statu pretinde, că să duca marfuri iera îndăretu în Romania ceea ce va fi spre folosulu Ungariei. Fără tarife diferențiale nu potă să susțea nici unu drum ferat mare și așa o recompensă mare câtu se recere spre a ecupară pretiulu de marfuri pentru Romania și Ungaria nu potă să garanteze drumulu de stat de locu, fără de a plăti acest'ă; cumca va prestă elu acest'ă numai pentru a face cerealele Romaniei capabile de concurență, nu va presupune nimicu seriosu. Oratorulu ilustră această axioma prin urmatoriulu exemplu: Cine va tramite de la Orsiov, punctulu finalu alu liniei române la Ungaria, bucate pre drumulu de stat preste Pardubitz 80 miliori, diferența este așa dară 60 miliori. Dintre aceste 60 miliori cadu pre teritoriulu neungaru, — de la Marchegg până la Pardubitz — numai 45 miliori. Pentru a ecupară diferența pretiului marfei de la Orsiov cu celu de la Budapesta, drumulu de stat aru trebui să transporte pre nimicu povară română nu numai pre liniile Marchegg Pardubitz, ci aru trebui să mai plătescă încă 15 miliori.

La observarea ce va dechiară Ungaria Romaniei resbelulu, deca a est'ă nu va clădi în terminu de 4 ani linia până la Temisiu, răspunde Ghyczy, ca resbele s'au escat din cauze mai neînsemnate. Autorulu observă de mai sus Helfy, însuși a indignat, ca mai timpuriu seu mai târziu voru obveni în orientu complicațiunile de resbelu. În resbelu după datina se plătescu și peate vechi. În fine recomandă proiectulu spre primire.

Discursulu

deputatulu nationalu Petru Nemesiu rostitu în adunarea deputatilor Ungariei, în ședința de la 18 Iuliu a. c.

Onorata camera! În diu'ă întâiu a dezbaterii generale asupra prezentului proiectu de lege, adică la începutulu lunei curente, amu avutu onorea să prezintez unu

proiectu de rezoluțiune, privitoriu la §-lu ce se afla actualu în discușiunea specială; de ôre-ce înse discușiunea generală a acestui § amu încheiatu-o atunci, cându d. dep. Dem. Bonciu presentatorulu opiniunii separate, a espusu motivele acelei opiniunii separate credu, ca nu mai potă avé locu nici o revenire asupra proiectului meu de rezoluțiune, din care cauza deci me și contenescu de a me mai ocupă de elu. Unu lucru înse totuși trebuie să observu, și acela e, că: proiectulu meu de rezoluțiune a voit să fie unu avisu pentru procurarea și espunerea în camera a datelor privitorie la lamurirea censului de 8 fl. 40 cr. stabilitu în proiectulu de lege; încatu camera la dezbateră acestei chestiuni, să se afle în condițiunile unei depline orientări, și astu-feliu să potă pronunția o rezoluțiune basată pe date autentice. Speru dară, ca acestu avisu nu va remané fără efectu, și ca d. ministru de interne și va procură lamuririle necesare în această chestiune, pre cari nu va întârziă a le comunica și cu adunarea.

Precum amu diu deci, proiectulu meu de rezoluțiune fiindu resulat de la, nu me voi ocupă de amenunțimile lui, ci voi intra în motivarea emendamentului ce amu avutu onorea să asternu; ceru dară voi'ă on. camere pentru scurt'ă espunere de motive ce voi sa facu.

În emendamentulu meu, dloru, amu espusu, ca mai înainte de 48 în Transilvania erau trei soiuri de dare și anume: darea pamentului, darea vitelor și darea capului; ca în ceea ce privește darea pamentului comunitățile erau distribuite în 4 categorii și anume: categoria I. care platea contribuțiune de 84 cr. v. a., cat. II. carea platea 70 cr., cat. III. care platea 55 cr. și cat. IV. care platea 40 cr. v. a. Amu espusu mai departe, cumca pre bas'ă acestei proporțiuni contribuționale, alegatori de cl. I. posedau celu putienu 13, cei de cl. II. 15, cl. III și IV 18 jugere de pamentu, observandu totu odata, ca în censulu de 8 fl. 40 cr. se cuprindea și darea vitelor. Amu aretat apoi, cum prin catastrulu introdusu la 1854, pamentulu ne mai fiindu clasificatu după cantitate, ci după calitate, contribuțiunea pamentului s'a fipsatu după proporțiunea venitului curatu alu acelu și astu-feliu darea pamentului aratoriu a fostu de 66 cr. și minimulu de 6 cr. iera la pamentulu de cōsa, clasandu-se după 5 calități, maximulu contribuțiunii a fostu de 54 cr. și minimulu de 28 cr. În fine amu pus în evidință și ceea, ca după calcululu generalu contribuțiunea pamentului aratoriu s'a ficsatu la 49 cr. iera ceea a pamentului de cōsa la 75½ cr. în care se cuprindea și provisiunea desarcinării pamentului.

În conformitate cu acestu calculu, resalta deci, ca cetățenii doritori de a se înrolă între alegatori pre basea censului de 8 fl. 40 cr. trebuia, că pre lângă provisiunea desarcinării pamentului, să posada celu putienu 10 jugere de pamentu aratoriu și 5 jugere de pamentu de cōsa, adică tocmai atâtă, câtu posedau la 48 alegatori comuneloru de categoria II. De ôre-ce apoi eu, în emendamentulu meu, cu cea mai mare ponderosită accentuediu conservarea censulu din 48, aflu de necesaru sa supunu criticei ceea restricțiune injustă, prevediută în actualulu proiectu de lege, în sensulu cărei provisiunea desarcinării pamentului aru fi să se subtraga din condițiunile censului de 8 fl. 40 cr.

Pentru a combate această rea intențiune și pentru a susține emendamentulu meu, gasescu de cuviință mai înainte de toate a cită câte-va pasaje din motivarea dlui ministru. Iera ce se dice în decursulu acelei motivări:

„De la 48 încăce, ordinele ministeriale emise în ajunurile de alegeri, nu au prevedintu în censulu electoralu nici darea capului, nici provisiunea desarcinării pamentului.“

Mai departe se dice:

„Și fiindu ca scopulu esentialu alu acestei legi este acela, de a conservă censulu stabilitu prin legile din 48 și prin usulu urmatu de atunci până adă, n'amu potutu introduce nici o schimbare în censulu din Transilvania, ci a trebuit să dicu, ca în

censulu de 8 fl. 40 cr. nu este admisibila nici darea castigului personalu, nici proviziunea desarcinării pamentului.⁴

Si acum'a fia-mi permis u on. camera, a demonstrá lips'a de fundamentu a acestej motivári.

Pentru acést'a inse, me gasescu necesitat u a face óre-cari citatiuni din legi.

Sa vedemu ée dice punctulu c) din § 4 art. II din legea transilvanéna, dela 1848? Iéta ce: „In comunele fára consiliu organisatu, se bucrá de dreptulu electoralu toti acci cetatieni, cari conformu listei contributiunali din an. c. 1848, platescu, afara de contributiunea personala, unu censu de celu putien u 8 fl.“

Acést'a lege dara indica lamuritu, ca numai darea personala este inadmisibila in censulu de 8 fl. Sa vedemu inse, déca acést'a dispositiune a legéi fostau ea óre aplicata cu acuratetia de cátra guvern u si mai in urma de cátra ministeriu. In acést'a privintia norm'a de conduita atátu a guvernulu, cátu si a ministeriului, a fostu deliniata prin §. 10 totu din aceea-si lege, care insarcinase pre guvern u cu esecutarea afaceriloru electorale. Acestu § dice: „Guvernulu este autorisatu sa puna in lucrare dispositiunea acestei legi, cu acea insarcinare, cá sa medilocésca fára amanare conscriptiunea, respective alegerea membriloru indreptatiti la votu, delaturandu tóte greutátile ce li s'aru opune, si aplicandu dispositiunile necesarie pentru sustinerea ordinéi in decursulu alegeriloru, pre lángá tineréa in evidentiá a regulamentulu precisatu prin art. 5 din legea (Ungariei) dela 1848, intru cátu acel'a nu jignesce impregiurárele si nu contrariédia spiritulu acestui § din lege, si astufeliu in generalu se incheie cátu mai curendu tóte pregatirile pentru alegere.“

Aici se indica destulu de claru, ca guvernulu regescu numai conscriptiunea, respective numai alegerea aceluor membru trebuie sa o esoperedie, cari practica dreptulu electoralu. Numai cu afacerile conscriptiunei respective a alegerei si cu sustinerea ordinéi a fostu dara autorisatu guvernulu regescu, iéna nici decum cu interpretarea dispositiuniloru cuprinse in acestu articulu de lege.

Acum'a fia-mi permis u, on. camera, sa aretu procederea guvernulu regescu din 1848 si 1865. Guvernulu din 1848 basatu pre § 10 din acést'a lege si-a si facutu datori'a in indeplinirea dispositiuniloru privitórié la regulamentulu alegeriloru; mai departe inse, — fia-i disu spre lauda — nu s'a intinsu; nu s'a amestecat u in nici unu feliu de interpretare a legéi, ceea ce nici se tiené de resortulu seu, ci s'a marginitu a pune in aplicare numai liter'a legéi, respective a coresponde cu demnitate insarcinári ce a primitu. Pentru demonstrarea acestej'a, apalediu la indrumárele guvernulu de atunci.

Nu totu astufeliu a procedatu inse si guvernulu dela 1865, atunci cându si a facutu dispositiunile pentru alegerea deputatiloru din diet'a ultima, respective extraordinaria — a Transilvaniei. Cu deosebire inse nu s'a conformatu detorintei la an. 1866, cându prin dispunerea datata in 10 Ianuaru acel'a-si anu, dice, ca: pre bas'a §-lui 10 articulu II din legea transilvanéna, cuvintele „darea capulu“ din punctulu c) §. 4 alu aceleia-si legi sunt u a se interpretá astufeliu, ca de óre ce acea dare este inlocuita prin contributiunea pentru castigu personalu, trebuie luata acést'a cá basa de calculu; mai departe dice ca trebuie desconsiderate tóte dispositiunile sistemulu contributiunali de atunci, respective trebuiescu eschise din censu speciile de dare introduse prin catastru, precum si proviziunea pentru desarcinarea pamentulu; prin acestu faptu deci, guvernulu respectiv u a trecut u peste limitele insarcinári primite la 48. Si ministeriulu de interne a crediutu, ca póte sa sustiena acést'a procedere ilegala, prin autorisatiunea cuprinse in § 3 din articulu 43 a legéi din 1868, privitoriu la uniunea Transilvaniei. Dara permitá-mi-se, On. camera, a ceti si acestu paragrafu (citesce): „Art. II din legea provisoria dela 48 adusa in Clusiu, prin care se stabilesc demarsi'a

cetatiuniloru de pre teritoriulu Transilvaniei fatia cu alegerile de deputati, remane in vigóre, pána la alta dispositiune, ce legislatiunea va gasi de cuviintia.“

Totu acele afaceri, cari pre bas'a ordinulu guvernaliu din 10 Ianuaru 1866 si in sensulu §-lui 10 din art. II alu amintitei legi, au fostu rezervate pentru guvernulu regescu din Transilvania, de atunci incóce au intratu in sfer'a de competintia a ministeriului de interne.

On. camera! Eu asiá cred u, ca de óre ce in acestu §. s'a facutu provocare la art. II §. 10 din legea dela 48, déca guvernulu din 66 aru fi si facutu o ilegalitate, prin interpretarea legéi, acést'a dispositiune numai intru atát'a are sensu, intru cátu se póte esplicá din § 10, ca adeca afacerile electorale sunt u rezervate chibsiuntiei ministeriului de interne. Dara on. camera, voi u merge mai departe, si déca aceste argumente n'aru fi satisfactorié, mé voi u provocá la legea de contributiune din 1868. In acést'a lege, dloru, proviziunea desarcinári este admisa pretotindenea in cadrulu contributiunei directe si numai pentru oficiile de compatibilitate esista acea deosebire, ca din acést'a proviziune cáte-va percente, páremi-se 30% se inscriu pre sém'a fondulu desarcinári pamentulu, precum se inscriu 9% si din darea pamentulu. Acest'a inca este dara unu argumentu, care nu justificá de locu eschiderea proviziunei desarcinári pamentulu din censulu electoralu.

On. camera! Vreu sa punu in evidentiá inca o impregiurare, si anume, ca §. de fatia, asiá precum esiste, se afla in contradicere cu celelalte dispositiuni din acestu capitulu de lege, de óre ce punctulu b) din §. 3 déca mi aducu bine aminte, dice: ca dreptulu electoralu provine numai din o asiá proprietate de pamentu, a cárei dare se platesce dupá unu venitu curatu de 16 fl. Si aici, dloru, de-si dreptulu electoralu nu e basatu pre censulu de contributiune, dara la tóta intemplantia e basatu pre darea directa a pamentulu, din care nu e nici vorba cá sa se póta subtrage proviziunea desarcinári pamentulu.

Mai departe dloru, déca mi aducu bine aminte, punctele b) si c) din §. 6 vorbescu despre darea directa ce provine din venitul u curatu alu pamentulu si capitalulu, aici apoi iérasu nu e subtrasa proviziunea desarcinári pamentulu. Iéna §. 7 este basatu tocmai pre darea venituriloru si in acést'a, dupa cum se scie, se cuprinde si darea castigului personalu. Aici dara merge multu mai departe dispositiunea legéi, intru cátu adeca admite de basa pentru dreptulu electoralu nu numai proviziunea desarcinári pamentulu, dara si darea castigului personalu.

Prin aceste deci, on. camera, cred u ca am u demonstratu, ca emendamentulu meu este pentru conservarea dispositiuniloru legéi din 48, iéna nu pentru restrictiunea séu adaugerea aceluor'a. Eu ceru numai interpretarea corecta a legéi. Deci, dupa ce prin espunerile facute cred u a fi demonstratu in deajunsu, ca pareá desarcinári pamentulu nu póte fi subtrasa din cadrulu censulu electoralu, am u onórea a recomandá on. camera emendamentulu meu spre admitere.

Discursulu

deputatulu nationalu Georgiu Popu, rostitu in camera Ungariei, la 12 Iuliu.

Onorata Camera! Anticipandu declaratiunea, ca apartien u numerulu aceluor'a, cari pretindu sofragiulu universalu; acum'a, dupa ce on. majoritate a avut u gentileti'a de a respinge emendamentulu nostru asternutu in acést'a privintia, atátu mie cátu si colegiloru mei de principiu, nu ni remáne alt'a de facutu, decátu sa urmámu esemplulu aceluor'a nenorocitu, care vedindu-si cas'a ardiendu, cautá sa scape macaru unele lucruri de furi'a elementulu. Asiá si noi trebuie sa ne multámim u a scápá din bunurile periclitate ale libertatei, egalitatei si fraternitatei — macaru atát'a, cátu ni e posibilu, respective cátu ni permitu afectiunile liberale ale onor. majoritáti.

Marturisescu, on. adunare, ca redicandu-mi vocea, nu sunt u cu totulu parasitu de sperantia, de-si 'ni este pré bine cunoscuta positiunea ocupata de partida deakista fatia cu caus'a ce plededi. Acést'a sperantia o nutrescu, fiindu ca debaterile publice ale camerei au de scopu capacitarea reciproca: din care cauza mé mag'lescu cu presupunerea, ca fatia de adeveru va deveni — póte — capacitabila si on. majoritate.

Nutrescu dicu acést'a sperantia, fiindu ca o parte a majoritatei ce a votatu luarea in consideratiune a proiectulu de lege pusu in debatare, se numosce pre sine partida liberala deakista, iéna cealalta parte — de ultra-liberala ce e — i face chiaru opozitiune celei dintáiu; ergo asemenea majoritate trebuie fára indoieála sa fia — liberala.

On. Camera! Ambele aceste partide si au de basa — legile dela 1848, va sa dica: „magna charta“ a Ungariei. Aceptu dara, cá déca la debatare generala nu, celu putien u acum la debatarea speciala d-loru sa deo probe de liberalismu, prin óre-cari concessiuni. In casu contrariu, pre lángá tóta bunavointia ce am u, voi u fi pus u in neplacut'a positiune de a mé indoi despre respectulu, ce d-loru póta tatiá cu legile din 1848. Permiendu aceste, voi u intrá acum in desvoltarea cestiunei, care m'a indemnatu sa iau cuvintulu; si-o facu acést'a in consciintia dreptulu si detorintei méle de deputatu, justificandu-mi totodata sinceritatea si francheti'a cu vechiulu proverbu latino: „Veritas odium odium parit — non si fuerit non nisi mitigavit.“

Ceru dara indulgentia on. Camere. D-vóstra, dloru deputati, — si aici mé adreséd'u cátra toti deputatii de nationalitate magiara, fára deosebire de partida, — d-vóstra, dicu, atribuiti uniunei cu Transilvania unu mare pondu, o mare valóre; si eu acést'a o afli de unu ce fórté naturalu, cáci Transilvania pentru statulu magiaru este punctulu séu positiunea archimedica. Dara voi u merge mai departe si voi u dice, ca eu, cá deputatu român u, aprobu chiaru acést'a afectiune a d-vóstra fatia cu Transilvania. Si de óre-ce sórtéa ne-a impreunatu aici in acést'a tíera, pre care o numim u si o considerám u de bun'a nóstra patria, apoi gasescu de nimeritu resunetulu poetulu laureatu magiaru, care dice, ca aici trebuie sa traim u si sa murim u (itt élned haldod kell!) lu gasescu de nimeritu, dicu, de-si fericitulu intru amintire poetu nu face nici o amintire despre noi, românii; acést'a lacuna inse a completat'o in deajunsu laureatul u nostru poetu, prin eternele accente ale devotamentulu seu: „De n'a peritu Românulu cându órdele barbare“ etc., care e fórté identicu cu resunetulu laureatulu poetu magiaru.

In uniunea Transilvaniei, precum dicu, eu n'asiá vedé nici unu periculu, déca acestu actu salutaru aru fi esecutat u cu loialitate si conscientiositate. Sa vedemu inse, onor. camera, cum s'a esecutat u uniunea? cum s'a resoltitu acést'a cestiune, cárei'a eu din parte-mi, i atribuescu o ponderositate insemnatá?

Resultatulu acestei intrebári — cred u ca nu este strainu nici unui'a dintre onorabili méi colegi. Deci pentru a nu abasá de indulgentia onoratei camere, voi spune numai atát'a ca esecutarea uniunei Transilvaniei consiste puru si simplu in traducerea pre ungoria a epocii absolutismulu inauguratu de Bach. Acolo sunt u anume si pána adí legile straine; acolo e asiá numitulu „Gewalt Massregelung“; acolo sunt u gendarmii, si in fine acolo sunt u finantii — imbracati in atile ungorescu! Deosebirea e numai aceea, ca astadi hosarii bachiani, beamterii cehi, boemi si cei-lalti venetici sunt u inlocuiti prin indigeni, cu deosebire inse prin — magiari. Si fiindu ca vorb'a nasee vorba, apoi permitá-mi-se, on. camera, a reimprospetá aici o curiositate, pre care nu o pot u uitá.

Anume, pre cându cu ocaziunea debateréi bogetulu din an. 1872, se pusesu pre tapetu cestiunea desfiintári gendarmiloru, unulu dintre dñii deputati transilvaneni nu s'a sfiitu a pledá pentru man-

tinerea acelei institutiuni, basandu si pledarea pre argumentulu, ca sustinerea ei este imperiosu reclamata de cátra interesele generalé, cu deosebire in Transilvania, unde poporul si aici a facutu alusiune mai multu la românii — nu ore destulu de lamurita notiune despre conceptulu dreptulu de proprietate! Asiá dara sustinerea gendarmiloru e necesaria, pentru a impune poporulu prin baionetele lor u.

Pre s i e d. Ve regu, die deputatu binevoiti a ve tiené in limitele cestiunei.

G. Popu. Voi u numai sa mi justifi cu parerea prin argumente.

Pre s i e d. Mi se pare inse, ca mergeti pré departe cu argumentele.

G. Popu. Voi u fi fórté scurtu. De-altmíntrea ceea ce vorbescu nu cade afara din limitele cestiunii. In fatia acestei argumentatiuni a dñi deputatu respectiv u, dati-mi voia dloru, sa-mi esprimu desaprobarea si indignatiunea chiaru. Admitendu inse totusi, ca românii din Transilvania n'aru posiede o dosa destulu de mare din cunoscentia dreptulu de proprietate, eu cred u ca pentru luminarea lor u nu baionetele gendarmiloru, ci alte institutiuni culturale patriotice aru fi merite sa se introduca. Sustien u dloru, ca bañii cheltuiti cu gendarmeria si gard'a financiaria, déca s'aru intrebuintá pentru educatiunea poporulu, aru produce unu resultatulu multu mai imbucurátoriu pentru salutea si ordinea publica, decátu baionetele aceluor'a. — (Aprobári n stár-g'a.) De altmíntrea acúsárele de comunismu, asverbite cu nedemnitare in fatia romániloru de cátra dñi deputatu baron u, le resping u inca odata si le declar u de inventiuni maliitiose. Mé provocu in asta privintia la guvernulu actualu, precum si la fostulu comisariu regescu Emanulu conte de Pechy, pre care l'a costatu multa truda aপরera poporulu in contra pretensiuniloru nefundate ale aristocratéi!

On. camera! Sunt u 26 ani déjá, de cându s'a decretatu uniunea Transilvaniei, cárei'a drept u schimb u pentru sacrificarea autonoméi seje, i s'aru promis u beneficiile egalitátié si ale fraternitátié. Este adeveratu, ca acést'a unire s'a inauguratu fára convoirea si participarea majoritátié poporulu ce locuiesce acea tíera, dara nu mé putien u este adeveratu, ca ea s'a inauguratu de cátra nisco barbati de statu de o memoria ilustra, cari inse n'au avutu fericitatea de a fi succedati de nisco stranepoti demni si harnici pentru esecutarea cuvinciósa a maretulu actu, inceputu de densi.

Spre ocar'a si profanarea uniunei, actualii nostrii barbati de statu, inca totu mé sustien u proverbialulu estrawerst pentru Irlandia statulu magiaru, care esta — Transilvania nenorocita!

Politici actualitátié sustien u, ca regularea relatiuniloru din Transilvania este o necesitate urgenta si imperiosu reclamata. Incercarea inse ni-a doveditu chiaru la primulu pasu, ca acést'a regulare de relatiuni, este stratagema contr'a romániloru. Cáci — ce alt'a póte sa fia sustinerea aceluor'a censu deosebitu, ce si are sorgintea in feudalismu, si care este o durerósa palma pentru libertate, egalitate si fraternitate? cine óre voru sentí mé multu eschiderea lor u dela beneficiulu dreptulu electoralu restrensu prin aceluor'a censu: românii, cari facu unu milionu si jumetate, séu magiarii, cari de abia facu o neconsiderabila minoritate? Si cându apostrofám u pentru acést'a pre bunii nostri politici, domniele lor u fára tóta sfiat'a ni respunde, ca in Transilvania sunt u cu totulu alte relatiuni, pentru cari legea electorala a Ungariei nu e aplicabila, nici este utila!

Sermana Transilvania! Si deputatii tei suferu cu pacientia platonica lovirea ce ti se aduce prin dispositiunile ce ti se decretédia!

Eu, din partea mea apalediu la domniele lor u in caus'a acelei nefericite tíeri si i conjuru pre consciintia detoriei lor u: sa nu suferé nedreptatea ce amenintia prebiat'a Transilvania, ci sa se radice cu totu intru aপরera ei, déca nu voru sa adeverésca insisi acea asertiune respándita, ca domniele lor u, cându li se adresédia

vre-unu alegatoriu cu vre-o afacere, se colorosescu de elu cu cuvintele, ca: „la alegere ni-amu refoitu socotelele cu totulu! (Aprobare in stâng'a)

Dupa aceste, on. Camera, declaru, ca aderediu in totalu la emandamentulu dlui dep. Cosm'a, pentru motivele exprimate intr'ensulu. (Aprobări in steng'a). Dloru! De ore-ce relatiunile de proprietate si preste totu — toate raporturile Transilvaniei sunt identice cu ale Ungariei, eu nu vedu nici o cauza pentru introducerea unui censu nou in acea parte a statului; rogu dara pre on. camera, sa primisca acestu emandamentu, alu carui rezultate voru fi cea mai solida garantie pentru unire, pre cându din contra ins'a-si on. camera se va face culpabila de cea mai mare agitatie contr'a ei. — Dlu baronu G. Kemény, a disu, ca in Transilvania dreptulu electoralu nu este impreunatu cu vre-o mare greutate; dara l'asiu rogá pre dlu deputatu, care se vede a portá mare interesu fatia de Transilvania, sa bine-voiesca a-mi explica si mie, care a fostu caus'a, ca la 48 s'a sustienutu sist'm'a electorala basata pre fumuri? Cá sa ve dispensediu inse de ostene'l'a responsului, ve voiu aretá eu, dle deputatu, ca fára de acésta sistema, numai cu dispositiunea prevediuta in aceea lege, s'aru fi gasitu — spre rusinea egalitátiiei si a fraternitátiiei, pre cari le accentuati atátu de desu, — s'aru fi gasitu, dleu, comune, bá chiaru si cercuri intregi, cari n'aru fi fostu in stare sa dee nici — unu singuru alegatoriu!

Nu potu trece cu vederea de a nu raspunde câte-va cuvinte si dlui deputatu Dem. Bonciu, si acestu răspunsu consiste in aceea, ca: deputatulu in numele unui poporu nu trebuie cersitu, dara trebuie pretinsu! Nu vréu sa tragu cátu-si de putienu la indoiéla semliemintele patriotice si bunele intentiuni ale on. colegu, cându a venitu sa aperse dreptulu asiá numitei „misera plebs“ din Transilvania; sustienu inse, ca in numele acelui poporu, carele are drepturi, nu este nici decu demnu sa cersitorimu, ci trebuie sa pretindemu.

Asiu avea câte-va cuvinte si la adres'a dlui ministru de interne; aceste inse, declaru ca i le adresediu fára nici o sperantia, de ore-ce m'au ingrozitu cuvintele din „Hon“ dela 7 Iuliu, care, descriindu desbaterile Camerei, incheia astu-feliu: „ministru Szapáry, cá totu deun'a asiá si astadi a fostu celu mai imposant, celu mai puternicu fatia cu nationalitátiie.“

Sa me ierte inse si „Hon“, si dlu ministru de interne, eu din partea mea, dupa ce cu totii seim, cátu suntu de slabe nationalitátiie in Ungaria, nu vedu nici o virtute deosebita in imposant'a dlui ministru fatia cu nisce slabanogi! (Intrepereri din partea drepta: ho ho!) Cu tóte acestea voiu riscá o rogare, si aceea este: ca dlu ministru de externe sa-si apropiadie propunerea dlui Cosm'a, fiindu securu, ca atunci va castigá unu terenu multu mai imposant, multu mai puternicu fatia cu nationalitátiie si fatia cu pretinsele agitatiuni.

Nu potu terminá, dloru, fára a-mi reaminti si cuvintele on. deputatu alu Debrecinului, Colomann Tisza, rostite mai alalta-ieri, de-si dsea a retractatu multu dintr'ensele, cându mai tárdiu a venitu sa declare, ca n'a avutu intentiunea de a-si luá aerulu amenintatoriu fatia de nationalitátiie. Dara ori si cum aru fi acésta retractare, atát'a remáne necontestabilu, ca discursulu dlui deputatu a avutu unu resunetu detunatoriu, si — dsea nu va luá in nume de reu, déca eu i voiu raspunde cu cuvintele proverbului latinu: „Cantat vacuus coram latrone viator.“ — ceea ce insémna, ca Transilvanenii, atunci, cându prin dispositiunea acestei legi electorale nu numai sate, dara cercuri intregi suntu despoiate de dreptulu electoralu, — nu au de ce sa se mai téma! (o voce: nu e adevératu!) Eu credu ca este asiá.

In fine, On. Camera, nu-mi potu nitá detori'a, de a exprime sincer'a mea multiamita si recunoscintia pré onoratului

deputatu Ludovicu Mocsáry, pentru patriotic'a operare a principiiloru de libertate egalitate si fraternitate, cari compunu bas'a legiloru din 48, si cari astadi se afla atátu de amenintate! rogu pre dlu deputatu Mocsáry, sa nu se lase nici pre viitoriu a se seduce de politic'a insultatória si tactic'a neloiala, cu care ne intalnimu in impregiurárele de facia. In numele tuturoru nationalitátiiloru nedreptate de pre teritoriulu corónei St-lui Stefann votediu, dara inca odata multiamita si recunoscintia dlui Mocsáry, aprigului si desinteresatului operatoriu alu causei loru! (Aprobări in stâng'a.)

Din trei scaune

In lun'a lui Iuliu 1874.

Dle redactoru! Arare ori amu vedutu sa se fi scrisu din acestu tienotu in „Tel. Rom.“ séu in celelalte diuare románe ce-va despre relatiunile si vieti'a romániloru din Treiscaune, cari au suferitu atátu de multu prin vicisitudinile timpuriloru si a cároru esistintia a fostu si este inca si astadi tare amerintiata de periculi perirei. Din tóte pártile Transilvaniei se potu ceti corespundintie diferite in diuarele nóstre despre starea poporului, care in unele privintie si pre unele locuri este chiaru si multiemitoria, pentru ca conducatoriul lui nu-si punu mánile in sinu acceptandu tóte dela bunavointi'a sortiei. Cu totulu astu-feliu stá lucrulu in Treiscaune. Románii de pré aici cari aru poté promová caus'a poporului, suntu indiferenti, cá si cându acésta parte din poporulu románu, atátu de amerintiata cu eutropie totale, aru fi cei mai fericiti ómeni de pre lume. Pentru a face cunoscutu on. publicu románu in cátu-va sórtea romániloru din secuime, 'mi iau libertate cu permisiunea on. redactiunii a scrie vre-o câte-va sire.

Déca románii din Tria au fostu espusi atacuriloru grele si continue ce li se facu din partea natiuniloru colocoitórie, si au avutu de a indurá suferintie amare in decursulu timpuriloru, apoi intr'adeveru románii din Treiscaune (há romszék) au simtitu tóte aceste in mesur'a cu multu mai mare, pentru ca densii fiindu intr'o disproporzione cu elementulu secuiescu precumpanitoriu suntu mai greu amerintiati de periculu desnationalisárei, cá ori unde. Cu mare greutate scapá romanimea din acestu tienotu de cursele ce le intindeau pre tóta diu'a secuii, cari astadi in fanatismulu loru nationalu pre románu nici nu-lu considera de oma. Intre atari impregiurári nefavoritóriie cine se va mirá, vedindu, ca afara de vr'o câte-va comune situate pre la pótele muntiloru la frontier'a Moldovei si Romaniei ai cároru locuitori au intretienutu cá economi de vite unu raportu continuu cu románii invecinati, in celelalte comune cu locuitori románi nu mai audi pre nimene vorbindu limb'a romána. Ba acesti románi nenorociti au perdutu afara de limb'a loru portulu si datinele romanesci, cari li mai legau de trupin'a loru nationalu. Uniculu scutu ce a scapatu pre románii de adi pána acum in vitregitatea vremiloru a fostu fára indoiéla biseric'a, care de lipsea románii de multu erau absorbiti de neamulu secuiescu. Religionea identificandu-se cu nationalitatea a conservatu pre cea din urma si astu-feliu a scapatu e parte de románi din naufragiulu vremiloru trecute, inse acom se nascee intrebarea, ca mai poté-se voru sustiené románii cá atari numai prin ajutoriulu bisericei, care fu ancor'a loru de scapare pána in timpurile nóstre?

Nu se cere atát'a agerime pentru a raspunde la acésta intrebare, fiindu ca chiaru presentele este in stare a ne spune adevérulu. Adevérat'a legatura ce tiene pre unu poporu legatu stensu de trupin'a sea originale este limb'a. Déca generatiunea cea noua, tenerimea, care trebuie sa fia sperantia venitoriuului, vorbesce numai limb'a magiara si adoptéza cultur'a si datinele colocoitoriloru sei precumpanitori — mai considerandu si

impregiurarea, ca atari ómeni la casatoria nu prea facu distingere de religione, prin urmare se sporescu casatoriile miste — atunci din aceste premise nu potemu veni la alta conclusiune, decátu ca numerulu romániloru in locu de a sporí séu de a stá celu putienu in statu quo, incetu=incetu va scadá, pána ce cu timpulu se va stinge cu totulu elementulu románu in pártile acestea. Unu exemplu tristu ne dá comuna „Cernatulu inferioru.“ Cele 180—200 suflete din trens'a, cari se tienu de acésta parochia si suntu imprasciate in 9 filii, nu suntu cascigate prin proselitismulu preotiloru nostri, ci au trebuit sa provina din o tulpina mai mare, a cárei ramuri póte chiaru acoperrea mladitiele cele tinere ale poporului colocoitoriu.

Din aceste impregiurári ce potemu deduce alt'a decátu necesitatea de a veni intr'ajutoriu acestui poporu pornitu cu pasi rapedi pre calea desnationalisárei. Unu atare spriginu siguru va fi scól'a, de acea sa ridicámu scóle si sa puemtu invetiatori calificati cari sa crésca tenelele generatiuni románe in limb'a loru materna sa le scape astu-feliu de perirea loru intr'unu elementu strainu.

Vorbindu de scóle me marginescu la cele din Treiscaune, unde este tractulu pposcu si sa vedemu in ce stare se afla. De exemplu sa considerámu scól'a din Breticu si sa concludemu de aci la celelalte. Marturisescu ca nu amu intentiune de a vatemá pre nimene, ci voiu fi obiectivu si voiu graf adevérulu, pentru cá cunoscendu-ne erorile sa le indreptámu. Trebuie sa permitu, ca comuna bisericésca din opidulu Breticu atátu dupa numeru cátu si dupa starea poporului ocupa locul primu in intregu ppiatulu si dela acest'a va cere ori si cine cu dreptu mai multu cá dela ori care alt'a din tractu. Déca amu recunoscutu de o parte ca desvoltarea romániloru de aici a fostu impededata prin elementulu precumpanitoriu secuiescu, numai putienu trebuie sa recunoscemu de alta parte si adevérulu accentuatu de unu corespundinte in „Tel. Rom.“, ca „noi (románii) suntemu caus'a principale a releloru cari bantue poporulu nostru si anume: neunirea, certele si imparechiariile nóstre.“

Inteligintia laica n'a fostu nici odata in opidulu Breticu, cu tóte ca poporulu s'a bucuratu de o bunastare óre care. Preoti au fostu totu-déun'a doi, déca nu mai multu si totu n'a fostu cine sa indenne pre parinti sa-si dee copiii la scoli mai inalte, feciorii preotiloru s'au facutu preoti, ai economiloru economi. Si apoi fericitu-s'au óre bisericea si scól'a acestui poporu blandu si religiosu, cându certele si desbinárele, cangren'a ce róde la inim'a poporului, au fostu totu-déun'a la ordinea dllei si au paralisatu progresulu. Bisericea si scól'a nu-si póte capeté dotatiunea fiindu ca administratiunea nu este prompta si indiferentismulu la culme. Si apoi nu-ti vine sa te mai miri déca in cele 2 clase din Breticu la esamenu nu erau decátu la 15 copiii. Suntu ordinatiuni consistoriali stricte cari atragu tóta atentiunea inspectoriloru districtuali de scóle confesionalu asup'a frecuentárei regulate a scóloru; s'au prescristu pentru cei absenti pedepse in bani cari au sa incurga la fondurile scolare, eu inse nu sciú, ba afirmu, ca acésta afara de Covasna nu s'au practisatu nicairi in tractu si diu e tristu, dara numerulu absentiloru celoru multi oru fi maritu in modu considerabilu fondulu scolaru. A retacea atátea si atátea intempári de atare natura, nu va face nimenu nici unu servitiu, din contra a le condamná — nu mai putienu credu — este datoru imperativa a fia-cáruí omu ce se intereséza cátu de putienu de binele comunu.

In fine 'mi iau libertate a atrage atentiunea dloru preoti si invetiatori din acestu tractu, sa se nesúiesca a capacítá poporulu despre infiintierea unoru scoli capitale si in tractulu Trei-scaunelor, unde trebuinti'a loru din causele mai susu aretate este atátu de semita. Sa se dis-

cuteze acésta cestiune in sinodulu protopresbiteralu si sa se ia mesurile necesarie pentru realizarea acestui scopu salutaru. „Viribus unitis“ si vomu invinge toti obstaculii. — X.

Spre orientare.

Atragemu atentiunea domniloru membru doritori a calatori la adunarea generala in Dev'a, cumca, dupa o incunoscintiare primita in momentele acestea, directiunea gen. a calei ferate I Transilvanie, in cerculariulu sev, datu cátra amplotiati subalterni, a dispusu estradarea de 1/2 biletu la plecarea, iera cealalta jumetate, se va rescumperá la reinturnarea din Dev'a, prin urmare, ca nu va trebui sa se solvésca la plecarea intrég'a tacea, ci numai jumetate si asiá si la reintórcere iera numai jumetate.

Sabiuu in 29 Iuliu 1874.

I. V. RUSU,
secret. II.

Varietáti.

* Convocare. Reuniunea invetiatoriloru populari din comitatele — Uredór'a-Zarandu si din scaunulu Orastiei va tiené in 3 Augustu st. nou a. c. la 9 óre inainte de amédi adunare generala in localitátiile preparandiei de statu din Dev'a, la care adunare invitu cu tóta onórea pre membru reuniunei numite.

Dev'a in 20 Iuniu 1874.

Din insarcinarea presiedintelui.

Nicolau Adorján,

* Archiducele Albrecht este intempinat de „Mosk. Ztg.“ cu unu articulu incepatoriu care deduce din mai multe impregiurári armonia cea perfecta intre Vien'a si Petersburg in cestiunea orientaliu.

* Doi consilieri ministeriali P. Gónczi si L. Hegedús au cercetatu Terecianulu de aici, cu densii mai erá archiologulu Henselmann care facu o excursiune la Hunedóra.

* Tempulu. De Sambata sufla unu ventu secu putericu, carele impedece vegetatiunea, Dumineca sér'a sperá omulu ca va plouá putienu. Partialu au si plouatu in apropierea muntiloru. O parte considerabila de campuri ascépta sa li se stempere setea, in speciale campurile pre cari se afla cucuruze si vii. Fenurile au esitu fórte bune mai in tóte pártile.

Nr. 84/1874.

Concursu.

La scól'a comerciála si reala impreunata cu gimnasiulu publicu románu gror. din Brasiovu devenidu vacante trei posturi pr fesorale se eser e pentru ocuparea loru concursu cu terminulu pána la 20 Augustu (1 Septembrie) a. c. si anume:

- 1 postulu de profesoru pentru limb'a si literatur'a magiara;
- 2 postulu de profesoru pentru chemia si istoria naturala;
- 3 postulu de profesoru pentru matematica si fisica.

Competitori se binevoiesca a se adresá cátra subscris'a eforia scolara pána la terminulu aretatu asternánda pre lánge petitiune si actele, prin care se dovedésca: a) ca suntu de nationalitate romána si de religione ort. resaríténa; b) ca au conduita morala si politica buna; c) ca suntu sanatosi; d) ca au equalificatiunea recerata pentru postulu la care concurredia. — La judecarea equalificatiunei servesc ca cinosura statutului organicu alu metropoliei románe ort. res. din Ungaria si Transilvania si reglamentulu archidiecesanu pentru esaminarea profesoriloru dela scólele secundare románe confesionale. —

Salariulu anualu impreunatu cu fia care din aceste posturi este de 800 fl. v. a., prospectu de inaintare si dreptu de pensionare.

Celu alesu de profesoru servesc anulu primu de proba, iera dupa acésta se intaresce cá profesoru definitivu nu-mai déca va fi depusu esamenulu de profesura prescristu. —

Brasiovu 1/13 Iuliu 1874.

Eforia scóloru centralu
románe ort. res.

(1—3)